

Коваль Світлана Любомирівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРАГМАТИКА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

В основу фінансової політики будь-якої демократичної держави покладено захист інтересів та задоволення потреб громадян, забезпечення гідних умов їх життя. Досягнути підвищення рівня життя населення та покращення його якості можливо лише при наявності розвинутої соціально-культурної сфери. Сучасна соціальна політика України реалізується в умовах децентралізації, для якої характерними є перенесення витрат соціально-культурної сфери на місцевий рівень, зокрема на рівень територіальних громад. Вчені економісти доводять важливу роль бюджетів територіальних громад для задоволення матеріальних та духовних потреб їх жителів, оскільки саме за рахунок їх коштів відбувається фінансування соціально-культурної сфери та забезпечується соціальний захист членів територіальної громади. Так, С. І. Мацюра вважає, що на рівні територіальних громад «...повинні бути розв'язані сучасні проблеми розвитку країни, такі, як фінансові, соціально-культурні питання» [1, с. 94].

І. З. Сторонянська та А. О. Пелехатий обґрунтували, що «...для ефективного виконання територіальною громадою покладених на неї функцій та досягнення стратегічних пріоритетів потрібне належне фінансове забезпечення як поточного функціонування, так і цілей розвитку. У такому разі територіальна громада повинна виступати одночасно і носієм соціально-економічного розвитку територій, і рушійною силою досягнення стратегічних цілей територіального утворення» [2, с. 100].

Проблематику фінансового забезпечення територіальних громад досліджувала Л. В. Сухарська, на думку якої «... наявність матеріально-фінансової бази, розвиток джерел надходжень фінансових коштів до місцевого бюджету, створення спеціальних позабюджетних фондів для забезпечення розвитку об'єктів, розташованих на території територіальної громади, налагодження взаємовигідної взаємодії суб'єктів розвитку територіальної громади в процесі фінансового забезпечення потреб її розвитку є умовою ефективного комплексного механізму його функціонування» [3, с. 94].

Вивчення існуючих напрацювань вчених дозволяє зробити висновок, що на практиці фінансове забезпечення соціально-культурної сфери територіальної громади проявляється у різних джерелах та формах фінансування розвитку соціально-культурної сфери територіальної громади, при цьому його основною матеріальною базою є бюджет територіальної громади [4, с. 276].

Іншими словами, основною формою фінансового забезпечення соціально-культурної сфери територіальних громад є бюджетне фінансування. Проаналізуємо склад та структуру видатків Чемеровецької територіальної

громади на соціально-культурні цілі, які включають видатки на сфери: освіти та охорони здоров'я, духовного та фізичного розвитку жителів громади, їх соціальний захист та соціальне забезпечення (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка та структура видатків Чемеровецького селищного бюджету на соціально-культурні цілі за 2019–2021 рр.

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	Обсяг, млн грн	Питома вага, %	Обсяг, млн грн	Питома вага, %	Обсяг, млн грн	Питома вага, %
Освіта	95,8	55,2	92,8	58,8	142,9	66,0
Охорона здоров'я	0	0,0	0	0,0	8,0	3,7
Соціальний захист та соціальне забезпечення	5,0	2,9	4,1	2,6	5,6	2,6
Культура і мистецтво	8,5	4,9	9,0	5,7	12,1	5,6
Фізична культура і спорт	1,4	0,8	2,2	1,4	2,3	1,1
Разом видатків на соціально-культ. цілі	110,7	63,8	108,1	68,5	170,9	79,0
Всього видатків	173,4	100,0	157,7	100,0	216,4	100,0

Джерело: складено та розраховано автором на основі [5]

Оцінка показників табл. 1 свідчить, що видатки на соціально-культурну сферу становили основну частину видатків Чемеровецького селищного бюджету: у 2019 р. – 63,8%, у 2020 р. – 68,5%, у 2021 р. – 79,0%, причому чітко відстежується тенденція зростання їх питомої ваги.

Як бачимо, найбільшу частку видатків Чемеровецького селищного бюджету становлять видатки на освіту (55,2–66,0%). Значний обсяг даної групи видатків можна пояснити розгалуженою межею освітніх закладів на території Чемеровецької територіальної громади. Так, освітні послуги на території громади надають 2 гімназії, 3 ліцеї, 2 навчально-виховні комплекси, 6 закладів загальної середньої освіти I–III ступенів, 26 дошкільних закладів [6]. Видатки Чемеровецького селищного бюджету на фінансування закладів освіти спрямовувалися на: оплату праці працівників, енергоносії, продукти харчування, придбання матеріалів, оплату послуг, капітальний ремонт та реконструкцію закладів [6].

Духовний розвиток громадян є важливим напрямом розвитку соціально-орієнтованої держави тому, духовний та культурний розвиток жителів громади є одним із пріоритетних напрямів фінансування Чемеровецького селищного бюджету. За рахунок коштів Чемеровецького селищного бюджету утримуються школа мистецтв, 2 центральні та 23 сільські бібліотеки, історико-краєзнавчий музей, 9 сільських клубів, 20 сільських Будинків культури [7]. Питома вага видатків даної групи складала 4,9–5,7% від загального обсягу видатків.

Значна частина коштів Чемеровецького селищного бюджету щорічно виділяється на соціальний захист населення, що пов'язано із виконанням

соціальної функції держави, яка проявляється у підтримці соціально вразливих верств громадян. Кошти Чемеровецького селищного бюджету витрачались для соціального захисту пенсіонерів, ветеранів війни та праці, сімей, молоді та дітей, інших категорій незахищених верств громадян. На території громади розроблено та реалізується «Комплексна програма соціального захисту населення Чемеровецької селищної ради на 2017–2022 рр.» [8], якою передбачено підтримку «малозабезпечених громадян, здійснення заходів, спрямованих на забезпечення права кожного громадянина на достатній життєвий рівень, надання адресної підтримки незахищеним верствам населення, соціально-правової, трудової та медичної реабілітації інвалідів, надання раніше засудженим гарантій щодо їх адаптації до сучасних умов життєдіяльності в суспільстві, залученні їх до суспільно-корисної праці, сприяння розвитку партнерських відносин з громадськими організаціями соціальної спрямованості» [8]. Питома вага видатків даної групи складала 2,6–2,9% від загального обсягу видатків (табл. 1).

Менші обсяги видатків Чемеровецького селищного бюджету характерні для сфери фізичної культури та спорту (0,8–1,4% від загального обсягу видатків), які здійснюються в межах реалізації «Програми розвитку фізичної культури та спорту на 2021–2025 роки» [9]. У програмі зазначено, що фізична культура та спорт є «важливим чинником здорового способу життя, профілактики захворювань, організації змістового дозвілля, формування гуманістичних цінностей та створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, одним з напрямків якого є розвиток дитячо-юнацького спорту» [9]. На території громади функціонує дитячо-юнацька спортивна школа, де займається більш як 300 дітей у секціях: важкої атлетики, футболу, боксу, тенісу, волейболу, тхеквондо.

Підсумовуючи зауважимо, що рівень фінансового забезпечення соціально-культурної сфери територіальних громад значною мірою визначає рівень та якість життя жителів громади, тому питання пов'язані із фінансуванням закладів даної сфери потребують постійної уваги та подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Мацюра С. І. Бюджетна політика органів місцевого самоврядування: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Держ. навч.-наук. установа «Акад. фін. упр.». Київ, 2011. 277 с.
2. Сторонянська І. З., Пелехатий А. О. Напрямки модернізації фінансового забезпечення розвитку сільських територіальних громад у контексті завдань адміністративно-територіальної реформи. *Фінанси України*. 2014. № 10. С. 97–108.
3. Сухарська Л. В. Аналіз стану фінансового забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад у сучасній Україні. *Державне управління: теорія та практика*. 2017. № 1. С. 92–101.

4. Коваль С. Л., Сидор І. П. Моніторинг видатків бюджету м. Тернополя на соціально-культурні цілі. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 34. С. 275–280. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/34_2019_ukr/42.pdf.

5. Бюджет Чемеровецької селищної територіальної громади. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/22523000000/info/indicators?year=2019&month=12>

6. Інформація про хід виконання у 2021 році Комплексної програми розвитку освіти на 2021 – 2025 роки. URL: <https://chemerovecka-gromada.gov.ua>.

7. Заклади культури Чемеровецької селищної ради. URL: <https://chemerovecka-gromada.gov.ua/zakladi-kulturi-15-32-14-30-01-2017>.

8. Інформація про хід виконання Комплексної програми соціального захисту населення Чемеровецької селищної ради на 2017–2022 рр. URL: <https://chemerovecka-gromada.gov.ua/news/1645021916/>

9. Інформація про хід виконання Програми розвитку фізичної культури та спорту Чемеровецької селищної ради на 2021–2025 роки